

سنگ مزارها و کتیبه‌های تاریخی

گرگان و استرآباد

نگاهی به معماری آرامگاهی و شیوه‌های تدفین در ایران و گرگان

تیرستان
www.taban.info

اسدالله معطوفی

انتشارات حروفیه

تهران ۱۳۸۷

سرشناسه: معطوفی، اسدالله، ۱۳۳۶ -
 عنوان و نام پدیدآور: سنگ‌مزارها و کتیبه‌های تاریخی گرگان و استرآباد: (نگاهی به
 معماری آرامگاهی و شیوه‌های تدفین در ایران و گرگان) / اسدالله معطوفی.
 مشخصات نشر: تهران: حروفیه، ۱۳۸۷.
 مشخصات ظاهری: ۱۲۸۸ ص.: مصور، نقشه.
 شابک: 978-964-7700-40-5
 یادداشت: فیبا.
 یادداشت: کتابنامه.
 یادداشت: نمایه.
 موضوع: سنگ قبر - گرگان.
 موضوع: گرگان - آرامگاه‌ها.
 رده‌بندی کنگره: ۲۶معر / DSR ۲۱۱۷
 رده‌بندی دیویی: ۹۵۵/۲۱۳
 شماره کتابشناسی ملی: ۸۵۳۴۱۷۴

سنگ مزارها و کتیبه‌های تاریخی گرگان و استرآباد

(نگاهی به معماری آرامگاهی و شیوه‌های تدفین در ایران و گرگان)

اسدالله معطوفی

ناشر: انتشارات حروفیه

تهران، صندوق پستی ۵۳۳ - ۱۶۳۱۵

تلفن: ۳۳۱۳۶۴۰۴ - ۰۹۱۲۱۳۸۰۲۶۳

نویت چاپ: چاپ نخست، ۱۳۸۷

شمارگان: ۱۶۰۰ نسخه

طرح روی جلد: احمد مقدسی

صفحه‌آرایی و پردازش تصاویر: میثم رادمهر

چاپ و صحافی: شرکت چاپ و نشر لایلا

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۷۷۰۰-۴۰-۵

این کتاب با تسهیلات حمایتی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی (معاونت فرهنگی) به چاپ رسیده است.

گورستان کوهستانی و تاریخی چمن ساور

به این روستای کوهستانی و مصفا از دو طریق می‌توان دسترسی پیدا کرد. نخست از طریق کردکوی و جهان‌نما که از سوی غرب به چمن ساور می‌رسد. دوم از راه شاهکه که باید از این‌جا به سوی حاجی‌آباد و سپس سه راهی پس از آن رسید. از این سه راهی به سوی جنوب سرانجامش به روستای چمن ساور ختم خواهد گردید. نگارنده به وسیله تراکتور از شاهکوه تا سه راهی یاد شده را یک و نیم ساعت و سپس از سه راهی تا روستا را نیم ساعته طی طریق نمود. از چمن ساور هم گورستان آن‌که در اطراف یک بقعه واقع شده حدود ۴۰ دقیقه پیاده‌روی دارد.

در گورستان امامزاده چمن ساور حدود ۴۰ سنگ قبر سالم مشاهده می‌شوند و تعدادی هم بر اثر سرما شکسته و متلاشی شده‌اند. سنگ‌ای موجود از نظر جنس (لاشه سنگ‌ها کوهستانی)، رنگ و هیئت کلی (فرم) تقریباً شبیه به هم هستند. ولی از نظر نقوش در تعدادی از آن‌ها شاخصه‌های قابل اهمیتی دیده می‌شوند که مهم‌ترین آن‌ها عبارتند از:

۱- نقوش رمزی و علائم آئینی آن‌ها بیش‌تر در شکل هندسی مخصوصاً خطوط شکسته و دایره نمایان هستند.

۲- در این‌جا هم بسیاری از سنگ مزارها بدون متن و فقط مزین به تعدادی علائم و نقوش ستند.

۳- متن صلوات کبیر در تعدادی از سنگ‌ها قابل رویت می‌باشند.

۴- بر روی سنگ‌های این گورستان نیز نقش ابزارهای جنگی حک شده‌اند، ولی ویژگی خاص آن وجود تصاویر شیر و پلنگ در کنار این ابزارها بر روی تعداد کمی از سنگ‌ها است.

۵- در این گورستان قبرها انگار دو پوسته‌اند و یا یک لایه دوغ آب مانند بر روی آن‌ها داده شده و سپس نقوش را کنده‌کاری نموده‌اند. نمونه از این نوع سنگ‌ها را که یک لایه روی آن فرسوده و ریخته است و جای حکاکی‌ها بر روی اصل سنگ باقی مانده را ارائه داده‌ایم.

چشم انداز بقعه و گورستان کوهستانی چمن ساور. نما از سمت جنوب غربی و در سال ۱۳۸۲ خورشیدی گرفته شده است

گورستان چمن ساور - سنگ‌مزار ایستا. مزین به خطوط و نقوش و قاب وسط بسیار زیبا. دور قاب وسط این متن چنین آمده است: انتقل من دارالفنا الی دارالبقا المتوفی المرحومه المفقوره و المبرور الماضی ماه بیستم ابن (بنت) اسپندیار ... کیا فی تاریخ اهد اربعین الف (۱۰۴۱ هـ - سومین سال حکومت شاه صفی صفوی). خاندان کیا متعلق به گیلان (دیلیمان) بوده‌اند.

گورستان تاریخی چمن ساور - سنگمزار ایستا جنس لاشه سنگهای کوهستانی. مزین شده به خطوط و نقوش هندسی. متن آن دور در دور چنین است: *انقل من الفنا بی / الفنا المفقوا الماضی* سنه ثامن سین الف ۱۰۶۸ هـ - شانزدهمین سال حکومت شاه عباس دوم صفوی / قباب وسط هم بسیار با حکاکی و برنیش شده است.

گورستان تاریخی چمن ساور - سنگمزار ایستا، دو پوسته شده طوریکه جای حکاکی زیر پوست اصلی بحوبی پیداست. مزین شده به خطوط و نقوش هندسی / بنا. متن آن دور در دور حلووات کبیر است.

گورستان چمن ساور - سنگ‌مزار ایستاه مزین به خطوط و نقوش هندسی. در قباب وسط
سه دایره زیر هم و هر کدام متداخل و دارای علامت + . دور این قباب من ارتحل من
دارالدنیا الی ... سنه ۱۱۷۹ (شانزدهمین سال حکومت کریم خان زند) قابل خواندن است.

گورستان چمن ساور - سنگمزار ایستاه بدون متن- مرین به نقوش تفنگ، باروتدان ، قسمت به قلیان و چند نقش آیینی.

گورستان چمن ساور - سنگمزار ایستای مزین شده به خطوط و اشکال هندسی رجا و پرکار. من آن درون قابهای متعدد دور در دور حلوات بر ۱۴ معصوم با چند غلط دیده می شوند. مثلاً سبطین را ثبت طین حک نمودمانند

گورستان چمن‌ساور - سنگ‌مزار استای بدون متن ولی مرین به نقوش
ائینی بسیار عجیب و مرموز. نقش وسط که از دو طرف دو شینی گلابی مانند به
آن اویزان است. بر روی سنگ‌مزارهای منطقه کوهستانی « خاک عمر » هم دیده
می‌شود و یک مورد هم در گورستان حیدرآباد و بخشی محله دیده شده است.

گورستان چمن ساور - سنگمزار ایستا و بدون من. مریس
به خطوط و نقوش هندسی. دارای ۱۰ قاب بندی جداگانه که
همه در یک تصاویر شیر و پلنگ حک گردیده اند. احتمالاً
تاب حضور این حیوانات در گذشته در این ناحیه است.

گورستان چمن ساور - سنگمزار ایستا با ارتفاع بدون ریشه
۱۱۷، پهنای (در تاج) ۶۴ و ضخامت ۱۱ سانت. بدون من
ولی دارای خطوط و نقوش هندسی، شمیر و بیرو کمان
در قسمت بالا و یک تصویر انینی شبیه قلیان در سمت راست.

گورستان چمن‌ساور - سنگ‌مزار ایستا (عمودی) بدون متن که
مزین به نقوشی همچون شمشیر، شانه، تبرزین و کارد است.